

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 821.161.2(498)-3Ірод.09

В. І. Антофійчук

ORCID: 0000-003-4530-9004

КОРНЕЛІЙ ІРОД ЯК ПРОЗАЇК

Стаття присвячена загальному оглядові прози Корнелія Ірода – одного з чільних представників української літератури Румунії. Аналізуються проблемно-тематичні та жанрово-стильові особливості його новел та оповідань. Основну увагу приділено тетралогії «Свято» як своєрідній жанровій формі в історії національного письменства.

Ключові слова: Корнелій Ірод, українська література Румунії, проза, поетика, символ, художній світ, індивідуальний стиль, конфлікт.

DOI 10.34079/2226-3055-2022-15-26-27-11-19

Постановка проблеми. Корнелій Ірод (нар. 1937 р.) – визначний поет, прозаїк, критик, публіцист і перекладач, з ім'ям якого нерозривно пов'язана історія української літератури Румунії. Завдяки своїй творчості, що розпочалася майже сім десятиліть тому, він здобув визнання як один із «найяскравіших представників так званої Золотої хвилі українського красного письменства Румунії, яка сформувалась у кінці 1960-х років, склала його художнє ядро й дала могутній поштовх різним напрямам розвитку» (Носенко, 2020, с. 5). Своєрідний художній світ, неповторний індивідуальний стиль, постійні жанрові імпровізації, ідейно-тематична розмаїтість – це те, що в загальних, але точних оцінках характеризує талант письменника.

Перший значний творчий успіх і визнання читачів Корнелій Ірод здобув завдяки своїй єдиній поетичній збірці «Вечірня молитва» (Ірод, 1973). Молодий автор тоді скромно оцінив свій книжковий дебют, назвавши його «ліричним спалахом», але то був спалах відповідної потужності, який освітив подальший розвиток української поезії Румунії.

Після виходу «Вечірньої молитви» письменник повністю віддався прозі, опублікувавши чотири книжки новел та оповідань і тетралогію «Свято», які стали одними із найпомітніших здобутків української літератури Румунії. Тож **мета** нашої розвідки – проаналізувати прозу Корнелія Ірода з погляду її проблемно-тематичних і жанрово-стильових особливостей. **Завдання статті** – дослідити зв'язок окремих жанрів прози письменника з аналогічними зразками української літератури.

Актуальність дослідження обґрунтовується надто слабкою увагою до історії української літератури Румунії, тоді як завдяки аналізу творчості багатьох її представників можна пізнати унікальні художні явища нашого зарубіжного письменства. Тому залучення до вивчення прози Корнелія Ірода, як і його побратимів по перу з-поза меж України, значно розширює панораму національної літератури і допомагає побачити її в багатшому естетичному вияві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перші, але, на жаль, нечисленні відгуки на творчість Корнелія Ірода з'явилися після появи збірки «Вечірня молитва». Так, Степан Ткачук захоплено писав: «Корнелій Ірод постає перед читачами сформованим поетом, із своїм неповторним голосом і своєрідним світоглядом» (Ткачук, 1988, с. 167). Михайло Михайлюк констатував, що поетична збірка «Вечірня молитва» «продовжує займати

заслужене місце у нашій літературі останнього півторадесятиріччя». За основний аргумент свого висновку строгий критик узяв до уваги той факт, що любовна лірика Корнелія Ірода «мелодійна і наспівно-виразна, в ній немає особливої авторської винахідливості у сфері образності, а є щирість і природність голосу романтичної душі, реальні виміри почуттів власного серця» (Михайлюк, 1986, с. 138). Крім того, у поезії Корнелія Ірода критики відзначали «досить явний вплив фольклору» (Мигайчук, 1968, с. 6). Конкретніше йшлося про те, що «образні засоби для своєї інтимної лірики» поет «черпає з фольклорних джерел, що навіть кадр «дії» також народнописаний» (Михайлюк, 1986, с. 138).

Однак проза Корнелія Ірода тривалий час залишалася поза належною увагою критики. І тільки в 2019 р. про неї ґрунтовною статтею відгукнулася Тамара Носенко, зосередившись головним чином на тематично-жанрових особливостях малої прози письменника та її значенні для розвитку української літератури Румунії. Також дослідниця детально проаналізувала проблематику роману «Свято», який на той час іменувався трилогією (див.: Носенко, 2019), позаяк його четверта частина з'явилася друком тільки в 2022 р. Відтак зазначена стаття Тамари Носенко послужила передмовою до нового видання «Свята» (див.: Носенко, 2020), але, зрозуміло, без аналізу його четвертого роману «Ворог мого ворога». Тобто «Свято» як тетралогія у нашій статті комплексно досліджується вперше.

Виклад основного матеріалу. Очевидно, одночасно з віршами Корнелій Ірод почав писати і прозові твори. Колективні збірники «Серпень» (1964), «Про землю і хліб» (1972), «Наші весни» (1972) та ін., що виходили під егідою українських письменників Румунії, щедро зарядили його новелами та оповіданнями, які згодом склали основу збірки «Світлотінь» (1974) – першої книжки уже сформованого прозаїка, зверненої до образу людини нової доби, її морально-етичних орієнтацій і прагнень. Враження від малої прози письменника доповнюють його пізніші збірки: «Білий рояль» (1990), «Від учора до завтра» (2014), «Chixugi» (2015), які здобули всезагальне визнання завдяки філософському проникненню у зміст і сенс людського буття («Надгробна фотографія», «Вдячність»), виняткової увазі до таємниць природи («Білуга»), дошкульній іронії та дотепному гумору у викритті суспільних пороків («Злочин», «Двічі розказувати про Куліцу», «Горб», «Ніч» та ін.). Письменник акцентує на морально-етичних і соціально-психологічних проблемах своєї дійсності, тлумачить їх з позицій загальнолюдських духовних цінностей. З винятковою гостротою він ставить питання морального вибору, особливо коли йдеться про вірність і зраду, милосердя і жорстокість, сумління і лукавство, чесність і підлість («Дорога», «Заздрість», «Золота душа», «Мов, Михайле» та ін.).

Корнелій Ірод – майстерний оповідач, художній світ якого виявляється у різнобарв'ї тем і жанрово-стильовому багатстві. Зовнішній сюжет його творів послідовно розкриває якусь таємницю, дає відповідь на несподівану загадку, розслідує певну головоломну історію тощо. Невипадково низці його творів властиві елементи пригодницького, детективного жанру («Житіє Тодера Боцана», «Дверний ланцюжок», «Злочин» та ін.). Зосібна «Житіє Тодера Боцана» – романтичний міні-роман, сюжетні лінії якого складають драматична історія вірного кохання та розслідування протиправної діяльності сучасного опришківського героя.

Для побудови своїх творів письменник ефектно використовує сюжетно-образний матеріал різних генетичних груп, як, наприклад, фольклорних, легендарно-міфологічних, біблійних тощо («Лісовий роман, або Як дурний мій вуйко Іван кинув рибалити і став на чорних лисів полювати», «Дзеркало» та ін.).

Корнелій Ірод – творець своєрідного жанру, за авторським визначенням, «гіркувато-смішних спогадів». Сюжети у них будуються на реальних випадках із біографії автора чи життя його знайомих (цикл «Промахи»). Зауважмо, що подібний жанр культивується у творчості й інших українських письменників Румунії – Михайла Михайлюка

(«трафунки») та Михайла Трайсти (пригоди вуйка Феріщака). Безумовно, ці новації додають творчості письменників естетичної привабливості й неповторності в самовираженні.

Прозова творчість Корнелія Ірода переконливо підтверджує художню вартість і мистецьку оригінальність української літератури Румунії, її співмірність із кращими зразками національної і загалом європейської прози другої половини ХХ – перших десятиріч ХХІ ст. Задум письменника створити тетралогію «Свято», успішне втілення якого стало реальністю, промовисто свідчить на користь висловленої вище тези. До цього своєрідного епічного циклу увійшло чотири романи: «Передодень» (1975, друга редакція 2020), «Ранок» (1984, друга редакція 2020), «Сонце в очах» (1988, друга редакція 2021) і «Ворог мого ворога» (2022). Кожен із них становить самостійну викінчену структуру, а за художнім задумом, розвитком сюжету, конфліктом і головними персонажами складає цілісний епічний твір про південнобуковинське село Златна середини ХХ ст., разом відтворює типові події з історії усієї країни. У центрі розповіді – родина Дорінів. Саме крізь призму дій глави сімейства Ілаша, його дружини Івони, а згодом і їхніх дітей будуються основні сюжетні лінії тетралогії.

За характером епічного мислення, ліризмом оповіді і змалюванням людських характерів твір Корнелія Ірода близький до трилогії Михайла Стельмаха про долю українського села у складному вирі подій першої половини ХХ ст., в якій композиційно поєдналися романи «Велика рідня» (1951), «Кров людська – не водиця» (1957) та «Хліб і сіль» (1958). Хронікально-послідовний принцип розгортання сюжету тут зумовлений тим, що його центр вибудовує образ Дмитра Горицвіта, а через нього виявляються характерні конфлікти епохи, пов'язані з колективізацією та подіями Другої світової війни. У тетралогії Бориса Харчука «Волинь» (1959–1965; друга редакція 1988) на основі розповіді про родину Гнатюків розкриваються найрізноманітніші сторони життя західноукраїнського села. Аналогічну роль у тетралогії Корнелія Ірода «Свято» виконує образ родини Ілаша Доріна, яка, однак, сфокусувала в собі найхарактерніші ознаки іншої суспільно-політичної дійсності.

Корнелій Ірод змалював широкі пласти життя народу довоєнного і післявоєнного часу, його повсякденні проблеми й визначальні риси національного характеру, узагальнив плин історичних подій у їх зв'язках із теперішнім і майбутнім усієї країни, створив образ вольової та рішучої людини, здатної на протест проти несправедливості, на боротьбу за честь і гідність свого роду, готової навіть зі зброєю в руках відстоювати інтереси усієї громади.

Роман «Передодень», що відкриває тетралогію, передає ритм напружених буднів південнобуковинського села напередодні Другої світової війни. Це високохудожній твір із філософським осмисленням конкретно-історичних фактів, якому властивий щирий ліризм оповіді, в центрі якого – прості селяни-землероби, люди із своєрідною психологією, способом мислення і специфічним сприйняттям світу. Вони неухильно дотримуються церковно-релігійних приписів, віддано ставляться до правічних традицій, звичаїв і обрядів, непохитно вірні й благовійні перед тим безмежним духовним світом, що віками формувався й усталювався у свідомості їхніх предків.

Майже всі події роману «Передодень» моделюються через історію родини Ілаша Доріна, авторитетного серед односельчан господаря, який уміло й заповідливо працює коло землі, що приносить йому неабиякий достаток і впевненість у собі. Однак чоловіча самовдоволеність у несподіваний момент повернулася проти нього. Одружившись з Івною, яка кохала іншого, Ілаш так і не дочекався справжнього сімейного щастя, радості від високого людського почуття. Жінка щиро відгукнулася на його доброту й порядність, але лише повагою. Ілаш карається за свій необачний вчинок, внаслідок якого зруйнувалася мрія на щасливе подружнє життя двох закоханих.

Письменник майстерно використовує різні художні засоби, щоби підкреслити

життєву драму Дорінів, родинні стосунки яких найвиразніше символізує історія неродючого горіха. Посаджений в день весілля Ілаша та Івони, він мав стати знаком їхнього родинного щастя. Але минав рік за роком, а дерево не плодоносило, так само, як не склалися в очікувану ідилію стосунки подружжя. Проживши з Івною десять років і наживши з нею п'ятеро дітей, Ілаш усе гостріше й гостріше відчуває ту глибоку й холодну прірву, яка утворилася між ним і дружиною. У прощальну ніч перед мобілізацією, яка на тривалий час відірве його від родини, він, як ніколи, усвідомлює брак бажаної ним жіночої теплоти й ніжності. Тому з сумом думає про марність майна, набутого тяжкою працею заради жінки, яку покохав так щиро й сильно, але яка насправді так і не стала його. Страждання Ілаша посилює згадка про посаджений ним горіх, який виявився таким же безплідним, як і його нерозділене почуття (Ірод, 2020a).

Ілаш Дорін приваблює багатьма рисами свого характеру. Він чесний і порядний, сміливий і рішучий, завжди готовий постояти за свої і громадські інтереси. Справедливість і правда – його найголовніші життєві принципи. Він не побоявся кинути виклик навіть самим легіонерам, за що був привселюдно тяжко побитий, але залишився таким же нескореним і відважним. За його зовні розбишакуватою і мстивою натурою простежується душевна чистота, нетерпимість до брехні і підлості. Своєю вдачею і поведінкою Ілаш Дорін дуже схожий до Тимка Вихора – героя роману «Вир» (1960) Григорія Тютюнника.

З усією художньою досконалістю й виразністю в романі «Передодень» виписано образи персонажів другого плану, змалювання яких допомагає глибше зрозуміти ту суспільно-політичну та морально-психологічну атмосферу, яка панує в селі. Серед них – вірний Ілашів побратим Кулунь Білик, вічно заклопотані Івонині батьки Марія і Філько, цілителька і знахарка Гуцулка, коваль Тодер Гадос та його сини, сонлива корчмарка Міхаліна, веселун і жартівник Василь Пундик, дивакуватий пан Прункул та ін.

У романі «Передодень» органічно поєднуються реалістично-гумористичний і романтико-ліричний струмені оповіді, емоційні пейзажні характеристики, оригінальні метафори і влучні порівняння, колоритна мова із доречними вкрапленнями елементів буковинської говірки.

Твори Корнелія Ірода дають сучасному читачеві багато цікавої і потрібної інформації, яка стосується історії, фольклору та етнографії українців Румунії, зосібна предметно-побутових реалій середини ХХ ст., обрядово-звичаєвих дійств, народної медицини тощо.

Другий роман тетралогії Корнелія Ірода «Ранок», як і перший, виявляє жанрові ознаки панорамності, тобто широкого змалювання складної картини життя румунського суспільства. Тепер уже мова йде про суворі події воєнного і повоєнного часу, позначеного фронтовими тривогами, страхіттями голоду і надіями на краще в найближчому майбутньому.

Сюжет твору розгортається в хронологічній послідовності, представляючи найважливіші епізоди з життя Златної, а водночас і всієї країни. Це дало письменникові змогу ввести в романну дію досить значну кількість персонажів, людей різних характерів, об'єктивно показати складність їхньої поведінки у щоденних подіях, які відбуваються в селі та поза ним. Своєрідним зв'язковим між цими внутрішнім і зовнішнім світами, про які йдеться у творі, виступає глашатай Іван Москалюк. Попри поважний вік він сумлінно виконує свої обов'язки – сповіщає односельчанам сумні і радісні новини, стає немов би посередником між добром і злом, правдою і кривдою, життям і смертю.

Роман «Ранок» має кілька сюжетних ліній. Як і в «Передодні», одна з них, центральна, стосується родини Дорінів. З відходом Ілаша до війська весь тягар господарських справ і щоденних побутових клопотів перебрала на себе Івона, стійко стримуючи удари лихоліття. Вона тяжко працює, намагаючись скрізь дати лад у своєму чималому господарстві і привчити до цього дітей. Водночас безбідне життя пробуджує в

характері жінки надмірну скупість, егоїзм, зверхність у ставленні до односельчан і навіть родичів. Головною метою її життя стають гроші. Але скористатися їх надзвичайно великою кількістю Івона не змогла. Через інфляцію вони втратили свою цінність, як і втратила свої кращі людські якості їхня власниця. Вдача Івони найвиразніше виявляється у ставленні до Ілаша. Вона не стільки відчуває страх за його життя на фронті, як потерпає, що без чоловікових рук маєток поступово зменшиться, а то й узагалі занепаде.

Обличчя війни в романі суто сільське, зовні ніби спокійне, у ньому немає жодної батальної картини, але від цього загальна психологічна атмосфера в Златній не виглядає спокійнішою. Нужденність та одноманітність воєнної дійсності ще більше увиразнюють часті пейзажі, як-от: «Отак настав і Великдень. Та ніколи не був він у Златній таким сумним. Може, й тому, що з ночі ще посіявся мокрий мутний сніг, а далі перед світанком перецідився в не теплий ранковий дощ, після котрого люди догадувалися, що вже мусить потепліти, а в якусь сіру, холодну й нудну хляповицю. Наче промоклі дряхлі кури, дрімали хати, яким неспроможні були піднести настрій своїм глибоким святковим гулом навіть великодні дзвони» (Ірод, 2020b, с. 105).

Значну увагу в романі приділено тому психологічному настрою, який оповив село. Його мешканці стривожено очікують наближення фронту і вторгнення москалів, які, за чутками, розстрілюють людей, відбирають землю і заганяють у колгоспи, де всім доведеться працювати на спільній ниві і навіть харчуватися з одного казана. Але неждано серед ночі в село увійшли «добровольці» – воїни-упівці. Їхній прихід круто змінив звичний ритм життя Златної. Несподівані гості розквартирувалися по селянських хатах, потіснивши господарів і потребуючи доброго харчу, а дорослих і дітей примусили до будівництва укріплень, що викликало невдоволення селян. Проте одразу ж з'явилися прислужники, котрі намагалися в усьому догоджати постояльцям, що спонукало їх жорстоко поводитися із селянами. А найбільше не вгавали легковажні жінки, які своєю розпусною поведінкою викликали всезагальний осуд. Такі реалії війни, така зумовлена ними непередбачуваність і неконтрольованість людської поведінки, про що письменник говорить відверто, із глибоким знанням психології селянина, а інколи і з неприхованим сумом.

У плані морально-етичного вияву сутності жінки психологічно вмотивованою видається історія стосунків Івони та офіцера УПА Лаврентія Сильвестровича. Пристрасність почуттів жінки, яку дівчиною видали заміж за нелюба і яка в подружжі не зазнала справжнього кохання, сприймається як життєва драма людини, котра заслуговує на співчуття і розуміння її поведінки. Згодом, коли повернеться Ілаш, Івона перед батьками й сусідами з усією відвертістю зізнається у подружній зраді та її причині. Прилюдною сповіддю Івона не виправдовує себе, а прагне вилити весь біль, що глибокою раною засів у її душі і за двадцять чотири роки подружнього життя завдав стільки страждань і горя. Вочевидь від цього вона стає іншою, добрішою і привітнішою, бо й на гнівні батькові слова лагідно відповідає: «А я вас люблю, татку». Письменник не повідомляє, як після цього складаються стосунки Ілаша та Івони. Але, схоже, саме Івона стає ініціатором порозуміння з чоловіком, прагнучи інших стосунків з ним. Тому й просить його, за підказкою знахарки Гуцулки, спонукати неродючий горіх запліднити й урешті-решт виконати покладений на нього обов'язок – ущасливити їхнє подружжє й родинне життя. З цього народного повір'я розпочинався «Передодень», ним же завершується «Ранок». Таке оригінальне композиційне обрамлення перших двох романів тетралогії – ще одне свідчення високої письменницької майстерності Корнелія Ірода.

Сцени з селянського життя озиваються щемливою печаллю, коли йдеться, приміром, про страхіття голоду. Старші брати Оглони призводять до загибелі молодшого, щоб заволодіти його мішком зерна. Васирина Хамутова збожеволіла, втративши на війні єдиного сина, і у своєму горі проклинає кожного, хто повертається з фронту додому. Художньою деталізацією імпонує картина масової евакуації златнівчан. Не проминає

письменник і знакових для усієї країни подій, зокрема говорить про листопадові вибори 1946 р. й земельну реформу, які започаткували встановлення гуманної влади і дали надію на добробут народу. Може, не так переконливо і правдоподібно виглядає процес входження комуністичної ідеології у свідомість селян. Щоправда, ідея колгоспної системи господарювання рішуче відкидається мешканцями Златної.

«Сонце в очах» – третій роман «Свята». Він охоплює події 1953 – 1962 рр. На його початку автор пояснює особливості побудови і художню концепцію своєї тетралогії: «І **Передодень**, і **Ранок**, і **Сонце в очах**, і що ще *сотвориться* – плоть від плоті уявного загального **СВЯТА**. Не плавно й не гладко – хоч іноді тихо – вливаються одне в друге і переливають свою каламуть з третього в четверте, де **Ворог мого ворога** розбухує серед його обманливого тихого плеса кучеряві баранці й підлі вихори» (Ірод, 2021, с. 32).

Уже з перших сторінок роману «Сонце в очах» уважний читач із підвищеним інтересом пильно стежить за розвитком подій, а особливо за його основною інтригою, яка торкається стосунків Ілаша та Івони. Насамперед його хвилює те, наскільки зміниться зміст і сенс життя подружжя, чи безплідний горіх нарешті виконає покладену на нього місію і в родині Дорінів запаує спокій, а любов і злагода стануть повсякденною нормою поведінки чоловіка й жінки. Мабуть, саме з цією метою письменник нагадує про основні моменти з їхнього життя: знову підкреслює працьовитість Ілаша та його вміння вести домашнє господарство, що допомогло йому розбагатіти, повертається до розповіді про першу зустріч Ілаша та Івони на танцях та їхнє одруження, органічно вплітає у сюжетну канву оповіді історії про пограбування Івони членами «Залізної гвардії», повернення Ілаша з полону, зізнання Івони в присутності гостей та своїх батьків про стосунки з Лаврентієм і народження від нього дитини, конфлікт Філька з донькою тощо. Але, на жаль, як з'ясовується, у стосунках подружжя майже нічого не змінилося. Івона й надалі поводить грубо, намагається над усіма верховодити, визнає тільки свою думку, стає ще скупішою і цинічнішою. Дружина і матір, вона через надмірні претензії й забаганки нездатна створити бажаний для Ілаша та дітей домашній затишок, а своїми зухвалими вчинками, брутальністю і безпардонним втручанням у особисті справи інших до решти руйнує бодай якусь надію на гармонійні, сповнені взаємоповаги стосунки в родині. Будь-яку справу, навіть одруження своїх дітей, Івона оцінює тільки з позиції корисливості людини. Власне, це й стало причиною того, що Віктор, ображений на матір, раптово покидає батьківський дім після несподіваного викриття ганебного приховування Івonoю та сільським поштарем листів, адресованих йому та його коханій дівчині.

Не дивно, що в такій домашній атмосфері, сповненій щоденними клопotaми і безперервними сварками та колотнечами, ніхто не привітав Ілаша із п'ятдесятип'ятиріччям, не обняв його, не поцілував і не сказав доброго слова. Він щиро мріяв, що по закінченні війни і полону повернеться до рідні, до дітей і дружини та заживе якщо не щасливо, то хоч спокійно. Але Івона таку колотнечу справляла, що і в хаті не всидиш. Спочатку Ілаш навіть хотів побити її, щоби вона стала іншою, добрішою й уважнішою до тих, хто поряд з нею, але не наважився, тільки втішив себе думкою, що основного в житті він досяг.

Щастя Ілаша Доріна – це його діти і стосунки з ними. Він – добрий, дбайливий і люблячий батько, завжди готовий у будь-який момент допомогти, порадити, захистити. Він не тільки веде з синами довірливі розмови, навчає їх господарських премудростей, а й виховує відповідно до загальнолюдських цінностей. Загалом Корнелій Ірод не ідеалізує свого героя, але втілює в його образі ті якості, які віддавна шануються в народі. Від природи наділений мудрістю і розсудливістю, Ілаш гостро реагує на будь-яку несправедливість, постійно демонструє готовність покарати свого і чийогось кривдника, виступити на захист правди, оборонити честь і гідність слабшої фізично чи приниженої матеріальними нестатками людини.

У романі «Сонце в очах» колоритно показано народження нового покоління молоді, яке, враховуючи реалії свого часу, всі надії покладає на освіту. Це добре видно на прикладі

Віктора Доріна, який наполегливо, прислухавшись до порад батька, прямує до вступу на медичний факультет Бухарестського університету. Щоправда, шлях до омріяної професії, як і саме навчання в університеті, виявилися для Віктора дуже непростими через різні інтриги тих, хто на сфабрикованих справах і наклепах намагався побудувати власну кар'єру.

Ще одна сюжетна лінія роману «Сонце в очах» стосується теми так званих соціалістичних перетворень на селі. Йдеться про організацію колективних господарств, а ширше – про проблему землі, про долю тих, хто на ній працює і хто про неї насправді дбає. Свідомі селяни Златної добре розуміють, що колективна власність позбавить землю істинного господаря, того, хто щиро дбатиме про неї, тому й чинять опір примусовій колективізації. Особливо ці настрої посилювалися після відвідин колективного господарства села Серільой, яке здобуло славу передового шляхом обману й шахрайства.

Твором «Ворог мого ворога» письменник Корнелій Ірод завершив тетралогію «Свято» – своєрідний, художньо викінчений епічний цикл із чотирьох романів, який, на наше переконання, стане унікальним явищем у всій українській літературі. Бо справді подібних речей у нашому національному письменстві, як загалом і у світовому, не так багато. Для прикладу назву тетралогію Богдана Лепкого «Мазепа», до якої увійшли романи «Мотря» (1926), «Не вбивай» (1926), «Батурин» (1927), «Полтава» (1928–1929). На їх основі автор дописав ще й п'яту частину, яка складається із двох книг – «Орли» та «З-під Полтави до Бендер» (1920–1930-ті рр.), довівши, таким чином, свою епопею до статусу пенталогії.

Як і в попередніх частинах тетралогії, сюжет роману «Ворог мого ворога» розгортається на основі розповіді про родину Дорінів, її способу життя, а також стосунків із односельчанами, друзями, знайомими і суспільством у цілому. Щоправда, географія подій тут значно ширша, адже йдеться не лише про буковинське село Златна, а й про Дельту Дунаю, Бухарест і низку інших міст, сіл, місцевостей, монастирів тощо. Крім того, в романі представлена й більша кількість персонажів, які діють у різних життєвих ситуаціях, демонструють різні людські характери і допомагають збагнути те найважливіше, чим жив і переймався весь народ у складний політичний період, коли намагався побудувати нову країну на основі утопічних соціалістичних ідей.

Щоправда, в центрі подій постає вже не Ілаш Дорін, а його син Віктор, лікар придунайського села Сфинту-Георге. При цьому немало роль відіграє все ж таки Ілаш, котрий, як і раніше, прагне тримати під своєю опікою усю родину. З винятковою любов'ю й увагою він ставиться до своїх дітей, у будь-яких побутових ситуаціях служить їм надійною опорою, чим здобуває їхню любов, повагу й авторитет. Найбільше Ілаш прагне, щоби в любові і злагоді жила вся родина. Він переконує Віктора, щоби той помирився з матір'ю, бо для матері, говорить він, «дуже боляче не видіти свою дитину стільки часу, а коли нарешті видить її, дитина не говорить з нею» (Ірод, 2022, с. 286). Натомість Івона дедалі більше деградує, стає ще скупішою і злішою, не знаходить порозуміння ні з Ілашем, ні з дітьми, ні з односельчанами. Може, саме тому вона так і не дочекалася, хоч дуже того хотіла, почути слова прощення з уст рідного батька й сина Віктора.

Нове покоління, високоосвічене, талановите й готове до розв'язання будь-яких суспільних проблем, переконливо представляє Віктор Дорін. Щирий і людяний, він з винятковою увагою ставиться до своїх пацієнтів, працює над розв'язанням гострої проблеми питної води у Сфинту-Георге, активно спілкується з отцем Бутояну, щоби глибше пізнати суть християнського вчення.

Цікавим і багато в чому повчальним видається образ Миколи Іванишина, який спочатку щиро повірив у необхідність соціалістичних перетворень на селі, зокрема побудови колективних господарств. Ініціативний, спостережливий і допитливий, він як керівник сільського партійного осередку й одночасно народної ради намагається розв'язувати поставлені проблеми не лише за вказівками зверху, а й насамперед на основі власних розрахунків та критичного аналізу. Тому й доходить висновку, що обманом, залякуваннями і силою з боку партійних органів справедливого і заможного колективного

господарства не збудувати, тим більше, коли на їх чолі стоятимуть ті, що не знають і не люблять землі. Але, як з'ясовується, такі керівники, як Микола Іванишин, для соціалістичної системи господарювання не потрібні. Тому Микола зазнає гонінь і переслідувань, а згодом навіть ув'язнення. При цьому письменник на прикладі образу Семена Вареника викриває тих партійних кар'єристів, які здатні лише на те, щоби дбати про власні корисливі цілі, боротися з людьми ініціативними і творчо мислячими.

Одна з найбільших художніх знахідок автора тетралогії полягає у змалюванні образу священника, людини щедрої душі, колосальних знань і багатої культури. Таким є, наприклад, отець Владімір Бутояну, об'єктивний і критичний у своїх спостереженнях над проблемами філософії релігії, історії церкви, психології окремої людини і суспільства в цілому.

У загальну канву розповіді Корнелій Ірод майстерно вбудовує міні-сюжети, побудовані на історіях із життя різних людей, як, приміром, Йосипа Туза, отця Бутояну, пані Софіки, Маріна Шербана та ін., що допомагає колоритніше й масштабніше передати загальну атмосферу румунського суспільства середини ХХ століття, його прагнення, успіхи й невдачі.

Висновок. Таким чином, на основі здійсненого в нашій статті дослідження маємо підстави констатувати, що проза Корнелія Ірода, зокрібна його тетралогія «Свято», – своєрідне високомистецьке явище в українській літературі, яке має велике пізнавальне і художнє значення. Творчий доробок талановитого письменника, перейнятий любов'ю до людини та увагою до її насущних проблем, подає своєрідну художню концепцію дійсності в її багатоаспектному народознавчому вияві. Тому докладне вивчення усього творчого доробку Корнелія Ірода з урахуванням загальноукраїнського літературного контексту видається **перспективним** і невідкладним для подальших наукових студій.

Бібліографічний список

- Ірод, К., 1973. *Вечірня молитва : Поезії*. Бухарест : Критеріон.
- Ірод, К., 2020а. *Свято. Передодень : роман перший*. Вид. 2-ге доп. Бухарест : RCR EDITORIAL.
- Ірод, К., 2020б. *Свято. Ранок : роман другий*. Вид. 2-ге доп. Бухарест : RCR EDITORIAL.
- Ірод, К., 2021. *Свято. Сонце в очах : роман третій*. Вид. 2-ге доп. Бухарест : RCR EDITORIAL.
- Ірод, К., 2022. *Свято. Ворог мого ворога : роман четвертий*. Бухарест : RCR.
- Мигайчук, Є., 1968. Вступне слово. В: *Ліричні струни*. Бухарест : Літ. вид-во.
- Михайлюк, М., 1986. Додатки до «Слова про слово» (І). *Обрії*. Бухарест : Критеріон.
- Носенко, Т., 2019. Корнелій Ірод – український письменник Румунії (феномен творчості). *Слово і Час*. 10.
- Носенко, Т., 2020. Корнелій Ірод – український письменник Румунії. В: *Корнелій Ірод. Свято. Передодень : роман перший*. Бухарест : RCR EDITORIAL.
- Ткачук, С., 1988. «Вечірня молитва» Корнелія Ірода. *Обрії*. Бухарест : Критеріон.

References

- Irod, K., 2020a. *Sviato. Peredoden : roman pershyi [Holiday. Eve: the first novel]*. Vyd. 2-he dop. Bukharest : RCR EDITORIAL.
- Irod, K., 2020b. *Sviato. Ranok : roman druhyi [Holiday. Morning: the second novel]*. Vyd. 2-he dop. Bukharest : RCR EDITORIAL.
- Irod, K., 2021. *Sviato. Sontse v ochakh : roman tretii [Holiday. The sun in the eyes: the third novel]*. Vyd. 2-he dop. Bukharest : RCR EDITORIAL.
- Irod, K., 2022. *Sviato. Voroh moho voroha : roman chetvertyi [Holiday. The enemy of my enemy: the fourth novel]*. Bukharest : RCR.
- Myhaichuk, Ye., 1968. Vstupne slovo [An introductory word]. In: *Lirychni struny*. Bukharest : Lit. vyd-vo.
- Mykhailiuk, M., 1986. Dodatky do «Slova pro slovo» (I) [Appendices to "Words about a Word" (I)]. *Obrii*. Bukharest : Kryterion.

Nosenko, T., 2019. Kornelii Irod – ukrainskyi pysmennyk Rumunii (fenomen tvorchosti) [Cornelius Irod is a Ukrainian writer from Romania]. *Slovo i Chas*. 10.

Nosenko, T., 2020. Kornelii Irod – ukrainskyi pysmennyk Rumunii [Cornelius Irod is a Ukrainian writer from Romania]. In: *Kornelii Irod. Sviato*. Peredoden : roman pershyi. Bukharest : RCR EDITORIAL.

Tkachuk, S., 1988. «Vechirnia molytva» Korneliia Iroda ["Evening Prayer" by Cornelius Irod]. *Obrii*. Bukharest : Kryterion.

Стаття надійшла до редакції 19.12.2022.

V. Antofiichuk

CORNELIY IROD AS A NOVELIST

The article provides a general overview of the prose by K. Irod, one of the leading representatives of Ukrainian literature in Romania. The author analyses problem-thematic and genre-style features of the writer's novels and short stories found in the collections of poems «Light and Shadow» (1974), «White Piano» (1990), «From Yesterday to Tomorrow» (2014), «Chixuri» (2015). They are characterized by a philosophical insight into the meaning and the essence of human existence. The writer focuses on the moral-ethical and social-psychological challenges of his reality and interprets them from the standpoint of universal spiritual values. With exceptionally sharp irony and humour, he poses the question of moral choice, especially when it comes to loyalty and betrayal, mercy and cruelty, conscience and hypocrisy, and honesty and meanness.

It is emphasized that K. Irod is a skillful storyteller, whose creative personality is manifested in the variety of themes and genre-style abundance. The external plot of his works consistently reveals some secret, solves an unexpected riddle, investigates a certain puzzling story, etc. Some of his works are characterized by elements of adventure, detective genre, romantic mini-novel, bitterly funny (according to the writer's definition) memories, etc.

The main attention of the article is paid to the tetralogy «Holiday», which includes four novels: «The Eve» (1975), «Morning» (1984), «The Sun in the Eyes» (1988) and «The Enemy of My Enemy» (2022). Each of them is an independent finished piece of work. According to the artistic design, plot development, conflict and main characters, it forms a complete epic work about the village called Zlatna in the South Bukovyna region in the middle of the 20th century and at the same time it reproduces typical events from the history of the entire country. In the centre of the story, there is the Dorin family. It is through the prism of the actions of the head of the family Ilash, his wife Ivona, and later their children that the main storylines of the tetralogy are built.

It has been found that the character of epic thinking, the lyricism of the story and the depiction of human characters make K. Irod's work similar to M. Stelmakh's trilogy about the fate of the Ukrainian village in the complex vortex of events taking place in the first half of the 20th century (e.g. the novels «The Great Family», 1951; «Human Blood is Not Water», 1957; «Bread and Salt», 1958) and to B. Kharchuk's tetralogy «Volyn» (1959 – 1965; second edition, 1988), which, depicting the story of the Hnatyuk family, reveals the most diverse aspects of the life of a western Ukrainian village.

K. Irod depicted broad strata of the people's lives in the pre-war and post-war times, their everyday problems and defining features of the national character. He summarized the flow of historical events connecting them with the present and future of the entire country. Moreover, he created the image of a strong-willed, determined person, capable of a protest against injustice, who is ready to fight for the honour and dignity of one's kind, ready to defend the interests of the whole community even holding a weapon in their hands.

Keywords: *Corneliy Irod, Ukrainian literature of Romania, prose, poetics, symbol, artistic world, conflict.*